

GermanLateNight

Hindemith-operák német nyelven, magyar felirattal

Bemutató: 2018. május 13. 21:00, Kiscelli Múzeum

További előadások: május 16., 18. 21:00, Kiscelli Múzeum

Az est előadásai, helyszínei:

A hosszú karácsonyi ebéd – romtemplom

rövid szünet

A bolygó hollandi nyitánya – a múzeum belső udvara

Oda-vissza – romtemplom

Sancta Susanna – romtemplom

Az est első felében elhangzó egyfelvonásos operát **Nagy Péter István**, harmadéves fizikai színházi koreográfus-rendező szakos hallgató rendezésében láthatjuk a romtemplomban, majd a program egy rövid szünet után a múzeum belső udvarában folytatódik *A bolygó hollandi nyitányával*. A második részben visszatérünk a romtemplomba, ahol Hindemith két egyfelvonásos operáját **Varga Bence**, a Színház- és Filmművészeti Egyetem negyedéves zenés színházi rendező szakos hallgatója viszi színre.

A pályakezdő rendezők közös törekvése a hindemithi életmű ritkán játszott darabjain keresztül a zeneszerző sokszínűségének, szerteágazó ízlésének, zenei elődökhöz való viszonyának bemutatása. Nagy Péter István *A hosszú karácsonyi ebéd*ben ironikusan állítja szembe a hétköznapiság kisszerűségét a lét abszurdításának lírájával, *A bolygó hollandi nyitányához* készülő koreográfiájával pedig a hindemithi humor jegyében fogalmazza újra Wagner archetipikus figuráit. Varga Bence az *Oda-vissza* fanyar humorának kidomborítása után a *Sancta Susannában* egy költői világot teremt.

Partnerek:

Színház- és Filmművészeti Egyetem, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Magyar Képzőművészeti Egyetem

Osztályvezető tanárok:

Ascher Tamás, Novák Eszter, Selmeczi György (zenés színházi rendező osztály)

Horváth Csaba (fizikai színházi koreográfus-rendező osztály)

Jákfalvi Magdolna, Kárpáti Péter, Upor László (színházi dramaturg osztály)

Meláth Andrea (Ének Tanszék), **Zeke Edit** (Látványtervező Tanszék)

A sokoldalú Hindemith

Paul Hindemith a 20. századi zeneirodalom egyik legfontosabb megújítója. Az 1920-as évek elején a német zenei avantgárd élvonalába betörő fiatalember – ekként az 1936-os tiltólistára kerülése előtt – úgy válhatott az új német zene nemzetközi híré, a nemzetiszocialista kultúrpolitika által is elismert megkerülhetetlen figurájává, hogy újító törekvései sosem a harcos szembefordulás, inkább a praktikus, hagyománytisztelő megújulás formáját öltötték.

Hindemith nem csak zeneszerző volt, de virtuóz hegedűjátékos és brácsás is, aki az 1930-as években viola d'amore-szólistaként is turnézott az amerikai kontinensen. Fiatalon többek között tánczenekarok zenészeként kereste a kenyerét. Avantgárd zenei törekvéseiben megfigyelhető az itt szerzett tapasztalatainak hatása, ugyanakkor indulásakor merített Brahms, Reger, Strauss és Schreker zenéjéből is. Az 1920-as évek elején keletkezett művei, köztük a *Sancta Susanna*, a zenei expresszionizmus hatását mutatják, és mind a választott zenei megoldások (pl. a sziréna hangszerként való használata), mind az érintett témák (gyilkosság, szexualitás, blaszfémia) egy provokatív botrányhős képében mutatják a fiatal zeneszerzőt. Más művei azonban morális felelősségtudatáról tanúskodnak, és a társadalmi hasznosság jegyében a magas kultúra határain túlra is kiterjesztik zeneszerzői tevékenységét. Így Hindemith például nemcsak zenét szerez kimondottan amatőr zenekarok számára, de időről időre be is ül közéjük játszani.

Változatos hatásokat szintetizálva, de közben saját elméletét is megfogalmazva alkotja meg saját zenei nyelvét, amely egyszerre hagyománytisztelő, mégis alapjaiban új. Ugyanakkor nem riad vissza az olyan zenei tréfálkozásoktól sem, mint a wagneri hagyományt zárójelbe tevő, azon játékosan gúnyolódó *A bolygó hollandi nyitányának* elhangolt változata. Az 1930-as évektől kezdve, amikor a nemzetiszocialisták térnyerésével előbb perifériára szorul, majd az Egyesült Államokba emigrál, zenéjében a népzene hatása jelenik meg. Az 1950-es és 1960-as években, Európába való visszatérése után született kései műveiben viszont a népi hagyomány mellett olyan klasszikus műfajokhoz nyúl vissza újító szándékkal, mint a madrigál vagy a motetta. Többek között ennek köszönhető, hogy Hindemithre az utókor túlzó egyszerűsítéssel neoklasszicista zeneszerzőként tekint.

A *GermanLateNight* alkalmával elhangzó Hindemith-művek az életmű sokszínűségére fókuszálva a Wagner utáni német zene egyik legkiemelkedőbb képviselőjének munkásságából adnak ízelítőt.

Paul Hindemith
A hosszú karácsonyi ebéd

Opera egy felvonásban, német nyelven, magyar felirattal

ELŐSZÖR AZ OPERA MŰSORÁN

Szövegíró: **Thornton Wilder**

Rendező: **Nagy Péter István** e.h.

Látványtervező: **Jeli Sára Luca** e.h.

Dramaturg: **Sándor Júlia** e.h.

Mágori Erzsébet drámafordítását a feliratokhoz átdolgozta: **Sándor Júlia** e.h.

Rendezőasszisztens: **Kovács Katalin**

Zenei asszisztensek: **Dallos Erika, Hidegkuti Pálma, Kálvin Balázs**

Karmester: **Dénes István**

Lucia: **Sárközy Xénia** v.h.

Lucia II: **Kiss Diána** v.h.

Leonora: **Brassói-Jörös Andrea** v.h.

Bayard asszony, Ermengarde: **Meláth Andrea**

Geneviève: **Molnár Anna** v.h.

Charles: **Dékán Jenő**

Roderick: **Kósa Lőrinc** BA II.

Roderick II: **Farkas András** MA I.

Sam: **Szúcs Attila** v.h.

Brandon: **Blázsó Domonkos** v.h.

Hindemith az utolsó, 1961-ben elkészült operájához az amerikai Thornton Wilder azonos című, harminc évvel korábban írt drámáját vette alapul. A librettót a zeneszerző kérésére Wilder készítette, a bemutatón előadott és az azóta is énekelt német fordítást azonban maga Hindemith jegyzi. Az alig ötvenperces opera az amerikai Bayard család életéből kilencven évet sűrít egyetlen hosszú karácsonyi ebédbe. Négy generáció képviselői születnek, élnek és halnak meg az állandó változás és a változó, önmagát folyamatosan újrateemtő állandóság díszletei között, így az opera központi témája a néha száguldó, máskor épp csak vánszorgó idő.

Hindemith az egész darabon átívelő zenei motívumismétlésekkel köti össze a különböző generációk szereplőit, akik az opera végére elveszítik a kapcsolatukat saját múltjukkal, ősök és a család történetével. Jól elhatárolható zenei részek (köztük az angol karácsonyi éneket, a *God Rest Ye Merry, Gentlemen* megidéző nyitány, továbbá egy valcer, egy tarantella, egy jig vagy épp az opera zenei csúcspontját képező szextett) alkotják a zenei ív nagyobb részét, amelyekben a zeneszerző biztos kézzel játszik a szubjektív és objektív idő múlásának zenei megjelenítésével.

Az opera mindenkori rendezőjét is nagy kihívás elé állítja a mű időkezelése. Nagy Péter István megközelítésében *A hosszú karácsonyi ebéd* az időnek való kiszolgáltatottságukban egymás mellé

rendelt, egymás mellett mégis elsikló, a pillanat megélésére képtelen családtagok története – egyszerre az ironikusan ábrázolt hétköznapi világ és sűrű vízió a létezés abszurdításáról.

Paul Hindemith

A bolygó hollandi nyitánya vonósnégyesre,

*ahogy azt egy rossz, üdülőhelyi zenekar
reggel 7 órakor a falu kútjánál lapról olvassa*

Koreografált nyitányparódia, szöveg nélkül

MAGYARORSZÁGI BEMUTATÓ

Koreográfus, rendező: **Nagy Péter István** e.h.

Látványtervező: **Jeli Sára Luca** e.h.

Dramaturg: **Sándor Júlia** e.h.

Rendezőasszisztens: **Kovács Katalin**

Zenei asszisztensek: **Dallos Erika, Hidegkuti Pálma, Kálvin Balázs**

Karmester: **Dénes István**

Táncosok:

Gyulai-Zékány István e.h., **Takács László, Újvári Milán**

Varga-Lakatos Boglárka, Widder Kristóf

Hindemith nemcsak szerette a humort, de maga is nagy komédiás volt. Az 1921-ben indult Donaueschingeni Zenei Napok szabad szellemű éjszakáin sokszor hajnalig nyúlt a közös mulatozás, amikor zenészbartárai társaságában Hindemith is sokszor a zongorához ült és improvizált. Ezekben az években születtek az olyan zenei tréfái, mint *A sír az én boldogságom* című ünnepi induló, a *Gouda-emmentáli induló*, a *Zene hat hangszerre és egy konyhai fordítólapátra* vagy a *Dal Richard Strauss modorában nagyzenekarra*, amit egy méhészüjság szövegére komponált egy vonósnégyes és egy szoprán szólista számára.

A bolygó hollandi nyitányának zenei paródiája ebbe a sorba illeszthető. A nyolcperces zenemű pimaszul eltorzítja a wagneri eredetit, a nagyzenekart hamisan és pontatlanul játszó vonósnégyesre cserélő Hindemith merészen tiszteletlenkedik a korban csaknem idolként istenített zeneszerző zenéjével. Nagy Péter István koreográfiája is a wagneri előkép kifordításán alapszik: Hindemith metsző humorát a groteszk színeivel gazdagítva egy a konformizmus és a kívülállás között őrlődő nő sors történetében a kortárs tánc nyelvén alkotja újra eredeti módon Wagner archetipikus figuráit és motívumait.

Paul Hindemith

Oda-vissza

Burleszk egy jelenetben, német nyelven, magyar felirattal

Szövegíró: **Marcellus Schiffer**

Rendező: **Varga Bence** e.h.

Látványtervező: **Giliga Ilka**

Dramaturg, magyar nyelvű feliratok: **Fabacsovics Lili** e.h.

Rendezőasszisztens: **Niklai Judit**

Zenei asszisztensek: **Dallos Erika, Hidegkuti Pálma, Kálvin Balázs**

Karmester: **Dénes István**

Emma néni: **Szeőke Zsuzsanna**

Robert: **Gulyás Bence** v.h.

Helene, a felesége: **Drahos Evelin** f.h. BA II.

Orvos: **Cser Ágoston** BA III.

Ápoló: **Kósa Lőrinc** BA II.

Bölcs: **Erdős Róbert** BA I.

Szolgálólány: **Bokor Felícia**

Egy féltékeny férfi lelövi a feleségét – hallottunk már ilyet. Na de mi történik, ha egy felsőbb hatalom közbeszól, és nem hagy emberi életet veszni holmi „apró-cseprő ügyek” miatt? Az idő kereke a szemünk előtt fordul a visszájára, és a halálból abszurd természetességgel lesz ismét élet.

Marcellus Schiffer a librettóírás mellett grafikusként, festőként és kabarészerzőként is tevékenykedett. A Hindemith által komponált bő tízperces szkeccs ötvözi e hivatások legizgalmasabb elemeit: az *Oda-vissza* egyszerre épít a látványra, a színpadi trükkre és az ebből fakadó, rendkívül sajátos, kissé cinikus, ironikus humorra. Miközben ez a rövidke, mégis zseniálisan játékos mű mély filozofikus olvasatot rejt magában, rákérdez az emberi élet univerzumban betöltött szerepének fontosságára is.

Paul Hindemith
Sancta Susanna

Opera egy felvonásban, német nyelven, magyar felirattal

MAGYARORSZÁGI BEMUTATÓ

Szövegíró: **August Stramm**

Rendező: **Varga Bence** e.h.

Látványtervező: **Giliga Ilka**

Dramaturg: **Fabacsovics Lili** e.h.

Magyar nyelvű feliratok Nagy Vivien e.h. fordítása alapján: **Fabacsovics Lili** e.h.

Rendezőasszisztens: **Niklai Judit**

Zenei asszisztensek: **Dallos Erika, Hidegkuti Pálma, Kálvin Balázs**

Karmester: **Dénes István**

Susanna: **Sáfár Orsolya**

Klementia: **Meláth Andrea**

Idős nővér: **Fürjes Anna BA III.**

Szolgáló: **Kurely László e.h.**

Szolgálólány: **Szenteczki Zita**

Apácák kórusa:

Borzási Boglárka BA II., Józan Vivien BA I., Kovács Viola BA I.

Ambruzs Berill BA II., Somogyi Lili BA I., Fenyvesi Gabriella BA I.

Hiroko Katoh vendéghallgató, **Topolánszky Laura BA II.**

Susanna, a fiatal apáca aszkétaéletét él, társai már a testi épségéért aggódnak. Hirtelen kivágódik az ablak, a kies templomon végigsöpör a tavaszi szél, madárcsicsergés és az ablaknak csapódó, virágzó faágak zaja hallatszik – maga az élet. Susanna önmegtagadástól kimerült testét és lelkét magával ragadják a tavasz illatai, hangjai, és egy réges-régi történet egy Beata nevű apácáról. A lány extázisba esik, és a múlt megismétli önmagát. Ám a szent életű Susanna ezúttal nemet mond a büntetésre...

Fenn rikító kő csapódik

éj porlaszt üveget

az idők állnak

én

kövülök.

Távol

üvegesedsz
te!

August Stramm: *Kétségbeesve*, fordította: Weöres Sándor

A német expresszionizmus egyik első képviselőjének, August Stramm költő és drámaírónak a *Sancta Susanna* című darabjából írta Hindemith az azonos című egyfelvonásos operáját. Az átütő erejű, összetett, mégis lírai hangvételű művet a maga korában egyházellenesnek kiáltották ki. Vezénylését az a progresszívnek nevezett Fritz Busch sem vállalta, aki Hindemith korábbi operáit vezényelte, bemutató előadását többször is megzavarták.

A *Sancta Susanna* költőisége, titokzatossága többféle olvasatot is megenged. Varga Bence értelmezésében a fókusz a két apáca, Susanna és Klementia emberi lényén van, a korabeli kritika által blaszfémiának bélyegzett csúcspont pedig sokkal inkább az Istennel való találkozás kiváltságos pillanataként értelmeződik, amelynek emelkedettségét tovább fokozza a különleges tér, az egykori kiscelli kolostori templom.